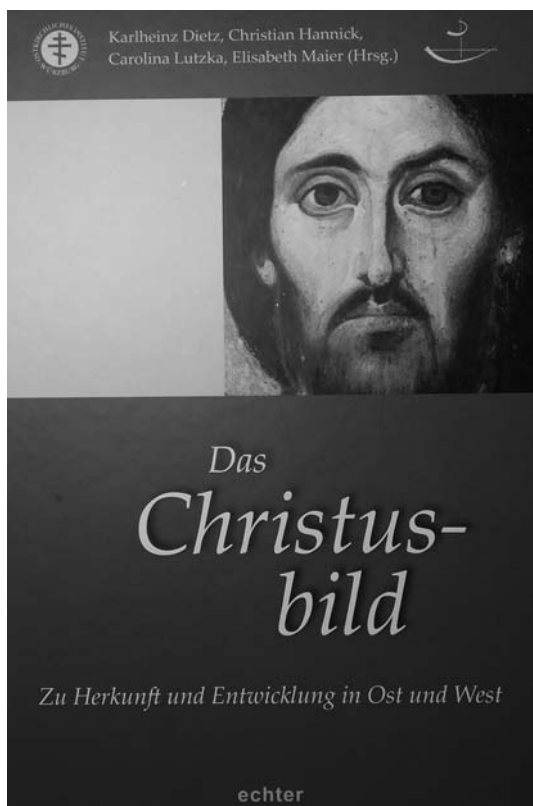

РЕЦЕНЗІЇ

Наталія СИРОТИНСЬКА

ОБРАЗ ХРИСТА. ПОХОДЖЕННЯ ТА ПОШИРЕННЯ НА СХОДІ І ЗАХОДІ: рецензія на збірник матеріалів Конгресів у Вюрцбурзі та Відні.

Karlheinz Dietz, Christian Hannick, Carolina Lutzka, Elisabeth Maier (Hrsg.). *Das Christusbild. Zu Herkunft und Entwicklung in Ost und West. Akten der Kongresse in Würzburg, 16. – 18. Oktober 2014 und Wien, 17. – 18. März 2015.* Würzburg, 2016. 884 s.

Представлене видання поєднало наукові матеріали двох знакових Конгресів, які відбулися у Вюрцбурзі (16-18 жовтня, 2014) та Відні (17-18 березня, 2015) і були організовані Інститутом Східних Церков Вюрцбурзького університету (Ostkirchlichen Institut an der Universität Würzburg) і Віденської католицької академії (Wiener Katholische Akademie). Обидві події присвячені розкриттю важливих граней сакрального образу Христа в широкому колі історичного, мистецтвознавчого і богословського аспектів дослідження. Актуальність і вагомість зазначеної праці

у розбудові християнської Церкви було проголошено у вітальних промовах єпископа Вюрцбурзького д-ра Фрідгельма Гофмана (Friedhelm Hofmann), кардинала Віденського Крістофа Шьонборна (Christoph Schönborn), архієпископа Туринського Чезаре Носілья (Cesare Nosiglia), архієпископа Берлінського і Німецького Феофана (Галінського).

Тематика першої зустрічі науковців у Вюрцбурзі: “Образ Христа – походження та поширення на Сході та Заході” продовжилася у Відні: “Сліди святого обличчя: Сіндон/Sindon, Сударіон/Sudarium, Мандиліон/Mandyllion, Вероніка/Veronica, Вольто Санто/Volto Santo”. Визначені ракурси дослідження особливого явища християнської культури – Нерукотворного образу Христа Спасителя, дозволили залучити до наукового дискурсу відомих фахівців в ділянці історії, філології,

богословії, мистецтвознавства, музикознавства тощо. Важливим фактом всебічного дослідження зазначеної тематики стала також організація показу відеодокументації досліджень Туринської плащаниці та окремих роз'яснень відповідної специфічної термінології. Достойним підсумком скрупульозних досліджень представників різних наукових шкіл стало видання наукового збірника матеріалів обидвох конгресів із вступним словом Карлхайнца Дієнца (Karlheinz Dietz)¹.

Тематика, довкола якої впродовж тривалого часу зосереджувалася увага відомих експертів, має велике значення для християнської культури, що підтверджується у мистецьких творах і давніх переданнях. Одне з них засвідчує власноручний відбиток Христом свого образу на полотні на прохання царя Авгара V Ухами з Едесси, тому це зображення називається *мандиліон* (з гр. рушник або убрис). Згідно іншої легенди, образ Христа відбився на рушнику, яким ерусалимська жінка Вероніка обтерла лице Спасителя під час його сходження на Голгофу. Відтоді, разом із формуванням і поширенням християнського обряду, ікона Христа Нерукотворного була представлена у сакральній практиці різних етнічних груп. Відтак богословські дискурси, історичні свідчення і мистецькі особливості образу Христа й дотепер викликають зацікавлення науковців різних спрямувань. Зазначений спектр досліджень широко представлений у статтях учасників Конгресу, що проходив у Вюрцбурзі.

Крістоф Домен (Christoph Dohmen, Regensburg) розглянув історичні обставини появи образів Христа в контексті започаткування іконописної практики на тлі старозавітних заборон, а про візуальні елементи у ранньохристиянському обряді розповів Стефан Гайв (Stefan Heid, Rom). Петер Брунс (Peter Bruns, Bamberg) і Грегор Емменеггер (Gregor Emmenegger, Fribourg) зосередили свої дослідження довкола історії короля Абгарброфа та використання образу в коптських оберегах. Іларія Рамеллі (Ilaria L.E. Ramelli, Mailand) простежила за тривалим розвитком легенди про Агар та появу образу Ісуса, а Карлхайнц Дієтц (Karlheinz Dietz, Würzburg) проаналізував практику зображень Христового тіла.

Поширення Нерукотворного образу в ареалі християнських церков різних етносів відображено у статті Крістіана Ганніка (Christian Hannick, Würzburg), який досліджує вірменську традицію трактування образу Христа, натомість Ядранка Проловіч (Jadranka Prolović, Wien) вивчає цю практику у слов'янських народів.

Іконографічні канони образів Христа у Візантії та пов'язані з ними дискусії прокоментував Ганс Георг Тюммель (Hans Georg Thümmel, Greifswald), натомість Йозеф Ріст (Josef Rist, Bochum) зосередив увагу на образі Камуліана та його значенні для ранньої Візантії, а Карл Крістіан Фельмі (Karl Christian Felmy, Effeltrich) підкреслив шляхи утвердження христологічного канону у візантійській богословії.

Окремий блок матеріалів дослідження присвячено одному з найбільш відомих сакральних артефактів – Туринській плащаниці. Відтак, Мехтільд Флурі-Лемберг (Mechthild Flury-Lemberg, Bern) простежував її історію як “полотна з нефарбованою картиною Христа”, історіографію тематичних досліджень прокоментував Бруно Барберіс (Bruno Barberis, Turin), Джузеппе Гільберті (Giuseppe Ghiberti, Turin) розкрив контекст біблійних свідчень, а Гіан Марія Закконе (Gian Maria Zaccone, Turin) простежив шлях від ахеропіти (acheropite) до Плащаниці.

¹ Із повним змістом видання можна ознайомитися за електронною адресою <https://d-nb.info/1096498847/04>

Трагування плащаниці Христової як образу святого місця у візантійській богословії досліджує Олексій Лідов (Alexei Lidov, Москва), натомість Air, Epitafios-Plascanica, Antimínsion та Туринську плащаницю вивчає Енріко Моріні (Enrico Morini, Bologna).

Образ Христа Едесана з додатком до життя Даниїла Аглоша розкрив Ендрю Палмер (Andrew Palmer, Zwijndrecht), а Райнер Різнер (Rainer Riesner, Dortmund) простежив можливий шлях могильного полотна Ісуса в I-III ст. від Єрусалиму до Едеси. Цікавий ракурс дослідження Мандиліону засвідчує дослідження візантійських гимнів Кароліною Луцкою (Carolina Lutzka, Würzburg), а матеріали Мартіна Іллерта (Martin Illert, Bologna) розкривають особливості вивчення тканини для Мандиліона та Туріна.

Тематика наукових дискусій у Відні продовжує розглядати історичний та мистецький аспекти дослідження Нерукотворного образу і зосереджується довкола збережених артефактів. Це відображається в тематиці: “Сліди священного обличчя: Сіндон/Sindon, Сударіум/Sudarium, Мандиліон/Mandyllion, Вероніка/Veronika, Вольто Санто /Volto Santo). Відтак, контекст доповідей торкався дослідження елементів тканини, якою було обвито тіло Христа і його відображення на ній.

Доповідь Джузеппе Гільберті (Giuseppe Ghiberti, Turin) присвячена особливостям Сударіону і Сіндону Туринської плащаниці. Натомість наступні матеріали базуються на дослідженні хустки Вероніки, яка зберігається в Манопелло. Відтак матеріали Ядранки Проловіч (Jadranka Prolović, Wien) порівнюють Мандиліон і Вероніку в контексті *acheiropoietai* – нерукотворного образу. Паулюс Райнер (Paulus Rainer, Wien) також представляє дослідження хустки Вероніки, а Карлхайнц Дієнц (Karlheinz Dietz, Würzburg) вивчає шкірку Вероніки та її маску як ескіз Ікони Віри у Ватикані. Окремий ракурс дослідження пропонує Александер Рауш (Alexander Rausch, Wien) у дослідженні теми відданості Святому Граалю та Вероніці у пізніх середньовічних і ранньомодерних гимнах.

Зацікавлення Нерукотворним образом Христа – “Volto Santo” (Святий лик) демонструє Роберто Фальчінеллі (Roberto Falcinelli, Rom). Він співставляє його із хусткою Вероніки і вивчає нові дослідження та знахідки. Подібний ракурс обирає Ервін Покорні (Erwin Pokorny, Wien), зосередившись на вивченні картини хустини та завіси Манопелло. Диво Манопелло і реальність картини також коментує Мехтільд Флюрі-Лемберг (Mechthild Flury-Lemberg, Bern). Завершує збірник праця Елізабет Майер (Elisabeth Maier, Wien), в якій простежується культ поклоніння Вероніці в XIX столітті, що засвідчує неперервність вшануванні святих реліквій. В цьому контексті представлений збірник матеріалів є переконливим свідченням актуальності досліджень сакральних артефактів і доцільності об’єднання в цьому процесі якнайширшого кола фахівців.